

Lukáš 3,7-14 (advent 2014) Předchůdce

1.

Nejsem Jan Křtitel, nemohu vás, bratři a sestry, oslovit křtitelevským „Plemeno zmijí“. Ale neplatí snad Janovo varování „Každý strom, který nenese dobré ovoce, bude vyřazen a hozen do ohně“ i na nás? Nejsme židé, nehrozí nám, že si začneme říkat „Náš otec jest Abraham“. Ale co otázka zástupů „Co jen máme dělat“? Ptali se tak židé křtění v Jordáně na počátku křesťanského letopočtu, nebo se tak ptáme my, křesťané a křesťanky, pokřtění v některém z českých evangelických kostelů na konci druhého křesťanského tisíciletí? A především: Věříme, že sekera už je opravdu přiložena ke kořeni stromu?

2.

Posluchači Jana Křtitele – v naší perikopě by mu lépe slušel titul Jan Kazatel – jsou *zástupy*, zástupy žadatelů o křest. Slyšely jeho „Čiňte pokání, obraťte se, proměňte se, odvráťte se od svých hříchů a přimkněte se k Bohu – a na znamení této vnitřní proměny přijměte křest, jímž zpečetíte své obrácení a z něhož budete čerpat sílu pro nový život“ a vyšly za Janem, „aby se od něho daly pokřtít“. Jan však to veliké množství katechumenů nevíta s úsměvem a otevřenou náručí. Ničím nepřipomíná rozšafného bratra faráře, který je „k lidem“. Uvíta své posluchače hlasitým varováním. Pro jiné byli „vyvolený národ“, „nevěsta Hospodinova“, „dcerka síónská“, pro něho jsou „plemeno zmijí“. Chce je snad od křtu odradit? Ne, to ne. Chce jim říci, že sám křest nikoho nespasí: ani slova pokání ani polití vodou či ponoření do vody. Upřímná lítost a velká předsevzetí, voda jako voda, z Jordánu nebo z křtitelnice u Salvátora. Myslíme si snad, že obstojíme před Božím soudem jenom proto, protože jsme byli – někdo dávno v dětství, jiný/jiná nedávno v dospělosti – pokřtěni? Říká-li Jan: Nezachrání vás vaše obřízka, potom to pro nás znamená: Nezachrání nás náš křest. Kdo nám ukázal, že můžeme utéci před nastávajícím Božím hněvem, budeme-li třímat v ruce křestní list příslušného farního úřadu, osvědčení, že jsme čeští bratři či české sestry, universitní index, že studujeme teologii? Nebo budeme-li tvrdit, že občas čteme Bibli, poukazovat na to, že jsme dnes přišli nebo že dokonce chodíme do kostela? „Pravím vám, že Bůh může Abrahamovi probudit děti k životu (termín pro vzkříšení!) z tohoto kamení.“ Ano, kolikrát už jsme byli svědky, kolikrát ještě budeme svědky toho, že domácí pohrdli tím, čeho se příchozí dychtivě chopili a co přijali za své?

Tedy, ne že bychom měli pohrdnout křtem, křtem vůbec, svým křtem. Jan adresuje svá slova těm, kdo přicházejí ke křtu. A už vůbec ne, že bychom se měli dát pokřtít znovu. Ne, křest je křtem jednou provždy. Nemáme však žít tak, jako kdybychom ani nebyli pokřtěni, *quasi ne baptisati essemus quidem*. Máme ze svého křtu žít, máme svůj křest žít. Máme žít tak, aby ten, kdo chce vidět, mohl vidět, že jsme byli pokřtěni, že jsme pokřtěni, máme žít jako pokřtěni. Náš křest – evangelista Lukáš jej pojmenoval formulí jak vystřiženou z Kréda, z *Nicejsko-cařihradského vyznání víry*: „křest na odpuštění hříchů“ – nesmí vyjít nadarmo, nesmí zůstat bez evidovatelného účinku. „*Neste ovoce, které ukazuje, že činíte pokání.*“ „Osvědčte své pokání změnou svého života, ukažte jednou, že to myslíte doopravdy, že se s vámi něco skutečně stalo, že něco nového viditelně začalo a tedy něco starého viditelně skončilo. Ať váš život i navenek ukazuje vnitřní proměnu, který s vámi odehrála.“

Janovi posluchači a posluchačky se nedaly slovy přísného proroka odradit. Ptají se ho, nejprve velmi obecně: „*Co jen máme dělat?*“ (Tedy *etika*, nikoli *dogmatika*; *orthopraxe*, ne *orthodoxie*; *God-Walk*, nikoli *God-Talk*. „Čemu máme věřit?“ je mimo diskusi, to už od Jana slyšeli, to stojí psáno u proroka Izajáše, venkonce Bibli máme, tak co.) Janova základní odpověď je nebyvale konkrétní. „*Kdo má dvoje oblečení, dej tomu, kdo nemá žádné, a kdo má co k jídlu, udělej také tak.*“ Dopomoci všem přítomným k splnění elementárních lidských potřeb: aby tu nikdo nebyl polonahý a polohladový, špatně (tj. málo) oblečený a špatně (tj. ne dosyta) najezený. Žijeme v bohaté části světa, kde nahé a hladovějící lidi nepotkáme, ale nemylně se, v chudé části světa bychom je potkali! Ale možná, že tu Křtitel prostě bezprostředně navazuje na situaci před očima: Někteří z jeho posluchačů přišli z dálky, nebyli na cestu dostatečně vybaveni jídlem, nebyli oblečeni pro chladné noci, zatímco jiní se vybavili dostatečně. Jan nevybízí své posluchače, aby se vzdali všeho, co mají, aby vysypali poslední drobné z peněženky, aby poslali dárcovskou SMS ve tvaru „Jan Křtitel“. Nechce na nich, aby rozdali všechn svůj majetek; chce na nich, aby dali těm kolem sebe, kteří mají nedostatek, něco z toho, čeho mají sami nadbytek. Určující tu není „Co já?“, „Kolik mám dát já?“, nýbrž „Co ty?“, „Kolik potřebuješ ty?“. K aktivnímu pokání patří právě takováto citlivost pro poměrně snadno uskutečnitelnou pomoc dosažitelnému bližnímu.

Mezi příchozími jsou zvláštní skupiny lidí, jejichž dotazy budou mnohem, mnohem konkrétnější: *celníci a vojáci*. Už to, že celníci a vojáci přicházejí za eschatologickým prorokem, není samozřejmé. Ještě méně samozřejmé je, že je eschatologický prorok přijímá. Ani farizeové, ani eseje, ani zelóti by je nepřijali; jedněm byli nepřijatelní nábožensky a mravně, druhým, politicky a národnostně. A nejednalo se v případě vojáků také o pohany? Všechny tehdejší židovské strany, strana zbožných, strana pravověrných i strana uvědomělých, všichni by na ně ihned vznesli jeden jediný požadavek: že mají dát výpověď ze zaměstnání, které je neslučitelné s životem opravdového Izraelce. Chce-li někdo zůstat židem, nemůže pracovat u berního úřadu nebo v žoldnéřské armádě. Výkon obou povolání byl vázán na slib nadstandardní loajality římské okupační moci a byl spojen s užíváním násilí. Do obou profesí se rekrutovali lidé s otupenou ctí a znecitlivělým svědomím. Co na adepty křtu z řad celníků a vojáků zařve tenhle radikál?

Skutečná radikalita nemusí jít ruku v ruce s vypjatým rigorismem. Celníkům Jan odpověděl: „Nevymáhejte víc, než je legální“, vojákům odpověděl: „Nikomu nečiňte násilí, nikdy nezneužívejte svou moc“. „Nikoho nevydírejte, spokojte se svým žoldem“. Čekali jsme, že řekne: „Pokřtěný křtem pokání nemůže dál vybírat daně, nemůže dál sloužit ve vojsku“? Že napadne instituci berního úřadu a profesionální armády? Že vyzve k zrušení cel a daní a k rozpuštění profesionálního vojska? (O prezenční službu na vojně tu samozřejmě nejde.) Jan zřejmě nebyl toho názoru, že obě zmíněná povolání jsou sama o sobě, jako taková, skrz na skrz bezbožná. Ano, existují povolání, která lidi kazí a kde je velmi těžké zůstat přímým a poctivým člověkem. Ale právě v nich se může křesťan osvědčit jako křesťan: jako ten, koho ani ošemetná profese nezkazila. Právni státy se znovu a znovu pokoušejí o transformaci institucí, jako jsou berní úřady a armáda, v instituce spravedlivé. Ale nepřesvědčí vás o možnosti takovéto transformace mnohem víc než ministerský elaborát jeden spravedlivý celník a jeden spravedlivý voják?

Apoštol Pavel napíše korintským křesťanům: „*Každý ať žije v tom postavení, které měl od Pána, když ho povolal k víře.*“ (1. Korintským 7,17) „*Nikdo ať neopouští postavení, v němž ho Bůh povolal.*“ (1. Korintským 7,20). *Reformační učení o povolání* nás vybízí k tomu, abychom sloužili Bohu a bližním právě na tom místě, kam jsme byli jeden každý / jedná každá z nás postaveni. Reformátoři odmítli cestu středověkého katolicismu, který menšině umožnil plnění

křesťanského následování za klášterní zdí a většinou doporučil zachovávat jen ty evangelijní příkazy, které v tomto světě jakž takž zachovávat lze. Odmítl ovšem o cestu středověkého sektářství, které by všechny instituce tohoto světa nejraději zrušilo, abychom už byli jako v nebi.

Tak vida, a pak že evangelia neobsahují návody, jak jednat! Kdyby tak církev dnes podobně jasně řekla, co ano a co ne, jak se chovat v eticky problematických povoláních. Zákonický křesťan může jásat. Neměl by však přehlédnout, že Janovy rady nejdou nad minimální požadavky světské, civilní, občanské spravedlnosti. Neokrádat a nemlátit lidi, to přece považuje za správné i průměrný občan této země. (Jiná věc je, zda nám je s to sdělit, odkud mají celníci a vojáci brát sílu k tomu, aby se tím řídili.) Mnohem pozoruhodnější než to, co Jan celníkům a vojákům odpověděl, je skutečnost, že jim vůbec odpověděl. Už jsem to řekl: K lidem od počátku podezřelým, mravně nábožensky i politicky suspektním, ne-li přímo difamovaným, přistupoval bez předsudků, bez předchozího negativního obrazu. Přijal je mezi své posluchače, vyslechl jejich otázky, pokřtil je. Mohl na ně zaútočit s tím, že nejprve musí splnit ty a ty podmínky. Kdyby na ně šel jako kazatelé zákona, naložil by na ně břemeno podmínek, které by právě mravně citlivější mezi nimi prohlásili za nesplnitelné – a odešli by jako ti, pro něž není naděje na změnu a jimž nezbývá než nadále žít postaru.

Jan přistupuje ke svým posluchačům ježíšovsky, evangelicky. Nechá je, aby sami vyslovili otázku: Jestliže mám já nést ovoce pokání, co tedy mám já dělat? Co ode mě, právě ode mě, přicházející Pán očekává? Jak mám já připravovat cestu Páně? Jakou překážku mu musím já vyklidit z cesty? Odpovědi, jichž se jim od Jana dostalo, se nesly na vlnách dobroty spravedlnosti: Potřebným pomozte, násilí a útlaku se vzdejte.

3.

Evangelista Lukáš shrnul Janovo působení do věty, že kázal lidu radostnou zvěst povzbuzuje a napomínaje. Na okraj přidal Lukáš větičku o tom, že Jan káral vládce Heroda. My však žádné křesťanské, neřku-li evangelické vládce nemáme – posledním evangelickým panovníkem této země byl („s výhradami“) prezident T.G. Masaryk, „bez výhrad“ zimní král Friedrich Falcký. Prvního mohl „kárat“ – a také co do náboženství „káral“ – ve 20. století J.L. Hromádka, druhého v 17. století Jan Amos Komenský. Křtitelovo kázání tedy nebylo adresováno pohanům, nýbrž židům. Všechny adventní výzvy k proměně srdce a mysli, ke změně životního stylu, k návratu k duchovním hodnotám, k vnitřnímu usebrání atd., které se letošního adventu ozvou z kazatelen našich kostelů, jsou určeny pokřtěným křesťanům. Možná, že někdo z nepokřtěných zaslechne hlasité volání bláznivého proroka a seběhne k Jordánu, aby si vyslechl jeho kázání. Ale možná taky ne. To, co však mohou vidět i ti, kdo na žádné adventní kostelní produkce nechodí, je, že od Jordánu přicházejí spravedliví lidé. Amen.